

פרנציסקה גרסטנברג

אלוהים גדול

כשראתה אותו יושב על הספסל בפארק, בין הירגזים, הוא נראה לה מוכר. מאיפה, לא יכלה לומר, אבל זכרה את פניו המטות ואת הרגליים הפונות פנימה. היא ניתרה מן האופניים, רצה כמה צעדים כדי לבלום את התנופה, סוליות הגומי של כפכפיה השמיעו קול טפיחה על האספלט. היה קיץ. בצד השני של האגם ילדים התאמנו בנסיעה בויג' זג ובמעגלים על רולרבליידס. הם קפצו משפת המדרכה ושעטו במורד המדרגות אל הרחבה. כשמרתה ניסתה להשעין את האופניים על גזע עץ תרזה, הם החליקו, התיק בתוך סל המתכת על הסבל היה כבר. ארבעה רומנים ושני כרכיו של ספר מסע אל הקוטב. גם הפעם לא הספיקה לקרוא את הספרים מהספרייה העירונית, ועליה רק להאריך את משך ההשאלה. כבר חודשיים היא עוברת בימי חול עד עשר שעות ביום. בכית התבשיל הגישו מרק, אבל לא רק זאת – בחדר האחורי היו מונחים על מרפס חולצות ומכנסיים מ"איסוף בגדים ישנים" וגברת ורנר מארגון הגג אירגנה מקלחון ושתי מכונות כביסה משומשות. באחת ממכונות הכביסה היתה נזילה, מרתה ניגבה בקביעות מי סבון מהרצפה. כשכרעה על ברכיה, על רצפת הבטון, וסחטה את הסמרטוט מעל הדלי, ראתה באור שהוטל מן החלון המרובע הקטן את ברכה השזופה־שחומה והצרה. העור שעל שוקיה הפך ליבש ופריך בגלל הלחות.

ידי האיש על הספסל בפארק פיזרו בתנועות מכאניות פירורי לחם בין הירגזים. הציפורים ניקרו, צייצו וצווחו. כשמרתה התקרבה, הם נפוצו לכל עבר. האיש הרים את מבטו ודרש ממרתה בתנועת ראש להמשיך ללכת, או לשבת בצד השני של הספסל. הכחול הבהיר של עיניו הפתיע, העפעפיים מעליהן היו צהובים. שלום, אמרה מרתה. שקט, אמר האיש, את מכריחה את הציפורים.

הוא הצחין, כמובן. על פיסת דשא מאחורי הספסל נחו שתי שקיות ניילון רחוסות עם הדפס של מלאכים תפוחי לחיים, לידן בקבוקים ריקים, ערימה גלית של עיתונים. מרתה הכירה את הריח של גברים שישנו זמן רב באותם בגדים, לעתים קרובות לא יותר ממעט בירה בבטנם. הם ישנו על ספסלים, מתחת לגשרים, בין השיחים. בחדר האחורי של בית

התבשיל שימשה שמיכת צמר תלויה על חבל כתא מלתחה. בזמן שהגברים התפשטו, פתחה מרתה את ברוז המים החמים והסירה את הפקקים מן הבקבוקים הגדולים של הסבון הנוזלי והשמפו. את המכנסיים, המעילים והתחתונים כיבסה בתוכנית ההרתחה של מכונות הכביסה, ללא יוצא מן הכלל. היא בחרה בגדים חדשים מן המדפים ושמה אותם על שרפרף לפני שעזבה את החדר להכין קפה טרי במטבח. הקפה היה רליל, הוא נתרם במרווחי זמן לא שווים בידי קהל של כנסייה כלשהי. המרק הגיע רק בשתיים-עשרה במכלי תרמוס גדולים.

האיש הזקן על הספסל הדיף ריח אחר מן הגברים שכאו אל בית התבשיל להתקלח. הוא הריח כמו הפרחים הטרופיים הרעילים בגן הבוטני. אבל ידיו היו מגוידות ונקיות, העור בקצות אצבעותיו נראה רך. אתה ישן כאן בפארק? שאלה מרתה. הוא ניער אל ידו הקעורה פירורים אחרונים של לחם לבן משקיק הנייר והשליך אותם לעבר הירגזים המתעופפים. מרתה ראתה את בטנן הצהובה של הציפורים, את הכתמים הלבנים על לחייהן. האיש קיפל את השקיק לצרור קטן ותחב אותו לכיס החזה. פלומת השיער על ראשו היתה לבנה ואוורירית כמו נוצות הירגזים. הוא הרחיק ביד ימינו דבלול מן החציאת של מרתה ושמט אותו לארץ ליד הספסל. את מהכנסייה? שאל לבסוף. לא, אמרה, אני מבית התבשיל ברחוב ברמר. הם שתקו, בצד השני של האגם ילד צרת, אולי על רחבת המשחקים. מרתה דימתה שהוא נפל מהנרנדה ועכשיו הוא מוטל בחול בעוד הנרנדה הפנויה מכובדו עולה השמימה פעם נוספת, אחרונה. אני נוסעת לספרייה, היא אמרה. לכנסייה, אמר האיש, כבר אין שום קשר עם אלוהים.

מרתה אמרה שהיא הולכת והביטה לעבר אופניה, מגן השרשרת שלהם היה מעוקם והעלה חלודה. הספרייה היתה פתוחה עד שבע, החום הגביר את העייפות. האיש הזקן הרים את ידו והחליק בה על פרחתו. הוא לבש חולצה כחולה מוכתמת, עם שרוולים קצרים, ומכנסיים מחויטים שלאורך התפרים נפערו בהם חורים; הוא אמר: כריסטוס הוא הדרך. מרתה שתקה, בין השיחים צייצו הירגזים, נשמע כאילו הם מנהלים שיחה. אשה ששני תיקים בגדלים שונים, עשויים חיקוי עור, היו תלויים על זרועה, הובילה ברצועה כלב תחש והסתכלה קדימה. תעבור אצלנו מחר, אמרה מרתה, אני יכולה לתת לך לחם בשביל הציפורים שלך. כרצון אלוהים, אמר האיש ועצם את עיניו. הוא אמר: כרצון אלוהים ובעת שירצה, לא בטרם.

כדיוק כשמרתה רחפה את האופניים כדי לצאת לדרך, כבר הניחה רגל על הרוושה, נעלמה השמש מאחורי ענן, וירגזי אחד קרא בקול רם וצורם. האיש הזקן זינק ממקומו, ואז התנודד, נאחו במשענת הספסל והושיט את ידו לכיוונה של מרתה. היא עזבה את האופניים והם נפלו, מגן השרשרת פצע תוך כדי כך את סוכך שוקה, אך נדמה שהאיש הצליח כבר לייצב את עצמו. הירגזי, אמר בקול צרוד, לא שמעת את זה, איך הוא אמר

לך להתראות? אתה מוכרח לשתות יותר, אמרה מרתה. ביי, אמר האיש ושלח את ידו אחר ידה, אמר לך ביי. למד את זה מהזוגות בפארק!

הוא לא הגיע ביום המחרת, ולא בשבוע שלאחר מכן, אוגוסט התחיל, הספרייה היתה סגורה מה-15 עד ה-29 בחודש. הספרנית נסעה, כמו בכל שנה, לים הצפוני. מרתה יצקה מרק לצלחות מרק והכינה קפה דליל, ניגבה רצפות, טיאתאה את המדרכה וקנתה סבון נוזלי חדש בניחוח תפוזים, המעניק לחות לעור. היא לא מחתה כשגברים צבטו בישבנה, כשנשים הושיבו אותה על ברכיה והאכילו אותה שוקולד ישן עם טעם מלוח. מחור הניקיון של המקלחת היא גירדה שערות ורצועות פלסטיק של דוגמיות מבית מרקחת. היא קירצפה במברשת את האסלה שצוהב שתן כירסם בה. היא חייכה עד שהחיוך קפא על פניה, והבחינה בכך רק כשהביטה במראה. היא ריפתה את השרירים, פתחה וסגרה את הברז, רחצה את ידיה וחיטאה אותן.

רק כשמרתה כבר לא חשבה עליו יותר, בבוקר שבו הדממה הופרעה רק מצלצול הפעמונים של מוכרי הגלידה, צעד האיש מהפארק אל תוך בית התבשיל. חולצתו ומכנסיו המחויטים קיבלו גוון זהה, בלתי מוגדר. מרתה ייבשה את ידיה במגבת מטבח, בית התבשיל היה ריק, רק וַרְנָה, שבאה יום יום, ישבה צמודה לקיר הימני, מתחת ללוח השנה של אגודת הרוקחים. בשערה של ורנה היתה מסרקה סגולה, וניכרו בה אותותיו של ניסיון כושל לכסות בעזרת איפור על הקמטים בצדי עיניה. היא ניסתה לצוד עכשיו את מבטה של מרתה, צבטה את אפה בחוזקה כדי לא להריח, וגילגלה את עיניה, כך שניתן היה לראות בהן רק את הצבע הלבן. האיש מהפארק נשא בידו האחת את השקיות שלו, תחת זרועו השנייה נשא תיק מסמכים שחור מעור רך. בלי להביט ימינה או שמאלה, ניגש אל מרתה והושיט לה את תיק המסמכים. מרתה פתחה את הדלת אל מה שהיה פעם מזווה, ועכשיו השתמשה בו בתור משרד. הריהוט בחדר נטול החלונות הסתכם בשולחן מתקפל קטנטן מכוסה מכתבים ותיקיות, שרפרף וכוננית מוברגת אל הקיר, מדפה התחתון שבור לשתי חתיכות. האיש מהפארק לא רצה לשבת. הוא אמר שישן על ספסל ומצא מוקדם בבוקר את תיק המסמכים על הדשא, רטוב מטל וקצת פתוח. הוא סגר את האבזם ואחר כך לא ידע מה לעשות. לבסוף החליט להביא את התיק לכאן. לא הסתכלתי בפנים, אמר, ולא גנבתי כלום. מרתה הינהנה ולבסוף לקחה את התיק מידו המושטת. בכל זאת הוא אמר שוב: בחיי שלא נגעתי בכלום.

בתיק המסמכים מצאה מרתה תיקייה ואליה הוצמד עט כדורי מוזהב, ובנוסף לאלה יומן סגור ברוכסן וחבילת קונדומים. הניירות בתיקייה הודפסו בצפיפות ובתוך הכריכה השקופה של היומן היו תקועים כמה כרטיסי ביקור. היא התיישבה, הניחה את הטלפון על ברכיה והקישתה את המספר. לאיש קראו לַוְדְּגֶר רֵייְגֶרס, מתווך דירות, והוא הרים את השפופרת כבר אחרי הצלצול הראשון. מרתה רשמה את כתובתו הפרטית, היה לו קול

גבוה והוא דיבר כליכך מהר, עד שבקושי יכלה לעקוב אחרי מה שאמר. היא הבטיחה להביא לו את התיק. בעודה מנתקת אמרה לאיש מהפארק: הוא ביקש להודות לך, מדובר בחוזה חשוב. הוא איבד את התיק? שאל האיש. הוא הותקף במרחק כמה מטרים מהספסל שלך, אמרה. האיש הזקן טילטל את ראשו. אני ישנתי, אמר.

הוא רחה את ההצעה שלה להתקלח בחדר האחורי. כשוורנה שמעה את זה, היא קפצה את ידה הימנית לאגרוף, הניפה אותה, וצעקה: אתה מצחין כמו מדמנה, ואני מתכוונת לאכול פה מרק. כברית החדשה כתוב, אמר האיש מהפארק, מי שרוצה להיות תלמיד, ייקח את הצלב שלו ויבוא אחרי. ישו, צעקה ורנה, לא הצחין כמו מדמנה, זה אני יכולה להגיד לך. האיש מהפארק הידק את שפתיו ושילב את כפות ידיו, אבל נראה כאילו התפלל, נראה מחמם את אצבעותיו. כדי שוורנה תפסיק לצעוק, לקחה אותו מרתה אתה אל המטבח, למרות שזה אסור.

בכל ימי חייה נכנסה לכנסייה רק שש או שבע פעמים, כילדה, ביחד עם דודה אחת שלה, שידיה היו מכוסות בכתמים חומים. דודה נטה, חצי אחותו הבוגרת של אביה, מתה לפני שמרתה הגיעה לגיל עשר. בזמן המיסה היתה יושבת על ספסל העץ בגב זקוף, משלבת את כפות ידיה של מרתה זו בזו במקומות שצריך, ומושכת אותה מעלה מתחת לבתי שחיה כשהקהל בכנסייה קם על רגליו. מרתה הרגישה את הציפורניים הארוכות מבעד למעילה המרופד, והיה לה קר, תמיד היה חורף כשרודרה נטה הלכה אתה לכנסייה. את הארמה מחוץ לכנסייה כיסה שלג ובו חורים צהובים משתן כלבים. מתחת לספסל הכנסייה הקשיחו והתקשו כפות רגליה, ובכל זאת אהבה מרתה את השעות ליד הדודה, הממלמלת חרש. היא שלחה את מבטה אל מעל המזבח, אל פסל העץ של ישו הצלוב, אל כפות הידיים וכפות הרגליים הגמישות המשתלשלות מן המסמרים כלפי מטה. לפעמים צנח ראשה על חזה והיא נרדמה לכמה רגעים קצרים בהם חלמה על משהו שהדודה כינתה העונג האלוהי. מרתה דימתה בעיני רוחה את העונג האלוהי לסחרחורת עדינה כמו זו שחשה, כשהתנדדה מצד לצד במיטת הילדה שלה לפני השינה.

האיש מהפארק עמד ליד המקרר. הצבע התקלף מרלתו, והמתכת שנגלתה החלידה. בעת שמרתה מילאה מים בקומקום החשמלי והוציאה שקיקים של תה ירוק מן הארון, הבחינה שמרפקיו של האיש כפופים מעט, כך ששורשי כפות ידיו היו בגובה המותניים. כפות ידיו תלו ברפיון, כפות רגליו פנו פנימה עוד יותר מאשר בפגישתם הראשונה. למרות שרק רעש המים נשמע, ליכסן האיש את ראשו כליכך, עד שאוזנו הימנית כמעט נגעה בכתפו. תן לי לכבס לך את הבגדים, אמרה מרתה. הוא קרע את עיניו לרווחה ושאל: את רוצה שאני אצא לרחוב עירום? היא צחקה, מזגה מים רותחים על התיונים בספלים, ואמרה שהוא יכול לבחור לו בחדר האחורי מכנסיים נקיים, לבנים וסוודר. האיש מהפארק כרך את זרועותיו סביב כתפיו. המכנסיים האלה עלו שלוש

מאות מארק, זה בר משובח! אני לא מוותר עליהם כל־כך בקלות, אמר. מרתה ראתה את עורו דרך החורים לאורך התפרים בצירי המכנסיים. היא סחטה באצבעותיה את התיון ושתתה, נכוותה ואיבדה תחושה בקצה לשונה. במזג האוויר הזה, אמרה מרתה, המכנסיים יתייבשו בתוך שעה. היא הסיטה לכיוונו את הכוס השנייה. אחרי שיגמור לאכול, כבר יוכל ללבוש את הבגדים שלו חזרה. האיש הניד בראשו לשלילה, ומרתה שאלה: אני לא יכולה לעשות בשבילך שום דבר? בדעתה עלה לראשונה שהיא גבוהה ממנו כמעט בראש. הם שתקו. מנותקים מאלוהים, אמר לבסוף, אנחנו לא יכולים לעשות שום דבר. הוא הגה את המלים בוז אחר זז, כאילו אינו בטוח שכחר במלים הנכונות.

בית התבשיל נמלא אנשים. שנים־עשר או שלושה־עשר גברים התפזרו על הספסלים סביב ורנה, ורנה תקעה את המסרקה הסגולה עמוק יותר בשערה, הרימה את תיק הפלסטיק עם הדפס עור הנמר והניחה אותו בחיקה, הניחה רגל על רגל. היא לבשה חצאית צרה בצבע בז', שדרכה הסתמנו ביריות. האיש מהפארק לקח את אחד הכיסאות המתקפלים מהמטבח והציב אותו בחצי השני של החדר, ליד החלון הפתוח. ורנה אמרה: תודה לאל! אבל מישוהו קרא: לא נאה לך לאכול ביחד עם אָרִיר, אריך לא ישכח לך את זה אף פעם. מרתה חיפשה בארון ספלים לא סרוקים, היא מזגה קפה, וחיכתה למכלי המרק. בעיניים עצומות למחצה טייל מבטה על הטיח האפור שעל קירות בית התבשיל, שהיו ונשאר, אפילו בקיץ, מוכי רטיבות. כתמי הלחות נראו כמו חיות.

שני בתי תבשיל היו בעיר, ובשנה האחרונה ללימודיה התקבלה להתמחות לא רק בבית התבשיל ברחוב כרמר אלא גם ב"גוף ונפש". שם היו הקירות צבועים בצהוב לימון וירוק בהיר, על הדלתות היו תלויות גלויות עם משפטים כמו: שהפסיק לרדת גשם – גם זה משהו, לא? השטיפה של האסלה עברה, היה ריח של טבק ושל צ'אי, ומדי פעם מישוהו העביר ג'וינט. ב"גוף ונפש" נפגשו בני עשרים עם רסטות בלונדיניות וסנדלי ישו,¹ שלפעמים רק חיפשו קורת גג ללילה. הם ישבו מסביב לשולחן גדול ורדנו בשאלה אם מקום מגורים קבוע הוא קטע בורגני, הם עוד לא ידעו כמה תחנות האוטובוסים חשופות בסתיו לרוחות וכמה קר בהן. הצוות הצטרף לדיונים, לפעמים מישוהו הרים את היד והתחיל לשיר. לילה אחד, במיטה, זמן קצר לפני סוף תקופת ההתמחות, שילבה מרתה את כפות ידיה, בפעם הראשונה, וחשבה: אלוהים יקר, תעשה שאוכל להישאר ב"גוף ונפש". היא רצתה לייעץ בבחירת מסלולי לימודים, לדגדג תינוקות בבטן, ואולי מתישהו לקבל בהפתעה נשיקה, באחת־עשרה בכור, מגבר עם זיפים ועם עיניים ירוקות. אבל ביום האחרון אמרה הלגה, הבוסית, שזרועותיה מזכירות בצק לעוגה, כי הוחלט לקחת מתמחה אחרת, ושהיא לא צריכה לקחת את זה באופן

1 המכונים בעברית "סנדלים תנכיים" – בגרמנית Jesuslatschen (המתרגמת).

אישי. את שמה לב בעצמך שאת לא מאה אחוז מתאימה לכאן. ומרתה לא שמה לב לכלום והינהנה בכל זאת, המשיכה להנהן, עוד בנסיעה בחשמלית, עוד בערב, במיטה, כפות ידיה שלובות, הפעם מאחורי ראשה.

המרק במכלי התרמוס נראה כמו המרק של אתמול: אטריות אורז, חתיכות סלרי גדולות, פיסות בשר בקר, ומעל – עיגולי שמן צפים. מרתה הסירה את המכסה, הניחה אותו על הכירה ופרסה את הלחם לפרוסות. היו ימים שבהם לא ראתה אף אחד שלא היה יכול להיות אבא שלה, פרט לנהג שהביא את האוכל. מן הגברים על הספסלים שהקישו בחרר הסמוך בכפותיהם על שפת השולחן בקצב אחיד, אף אחד לא היה בן פחות מחמישים. היא יצקה בעזרת מצקת את המרק לצלחות, העבירה את הצלחות המלאות לחרר הסמוך, הניחה על השולחנות סלסלות עם פרוסות לחם דקות, לידן קנקנים עם קפה ותה. איש אחד שדחס את מכנסי הג'ינס שלו לתוך מגפי גומי גדולים מדי, צעק: שָׁנַפְס! אני רוצה שנפס! אבל מרתה לא ענתה. היא ניסתה גם לא לשמוע את ורנה, מתלוננת בקול שבור, שאריך נגע לה בשר, ולמה היא בעצם צריכה לסבול את כל זה. האיש מהפארק התבונן כיצר מרתה גוררת לעברו שרפרף, ומעמידה עליו צלחת עם מרק. אחרי שהביאה לו לחם ומזגה לו קפה, התרומם כשהוא דוחף בכפות ידיו את מושב הכיסא, ונעמד מאחוריו. הוא עצם את עיניו ושילב את כפות ידיו. ורנה מחאה כפיים, איש אחד שפלג גופו העליון היה חשוף ומנוקד בשחור צעק: ישו אוהב אותך, ישו חי, לעזאזל.

באולם הושלך הס כשהאיש מהפארק התחיל להתפלל: אבינו שבשמים. אדוננו ישו, אני מודה לך על המרק, אתה אמרת: אני לחם החיים, מי שבא אלי, לא ירעב עוד. וסלח לנו על חטאינו, כמו שגם אנחנו סולחים לחוטאים לנו. אדוננו ישו, אני מודה לך שהגנת עלי. התקיפו מישהו, אבל אתה החזקת מעלי את ירך, מעל רכושי וגופי, ולא הרשית שיגנבו ממני. אדוננו ישו, אני מודה לך שלא אני הייתי זה שזעמך פגע בו. כי לך הממלכה והגבורה והתפארת לעולם ועד, אמן.²

מרתה עמדה בכניסה למטבח, מהחלון שמאחורי האיש מהפארק הוטל אור שמש. האיש פקח את עיניו, הרים את ידיו ופרש אותן באוויר אל מעל הגברים על הספסלים, ורנה ומרתה. לעזאזל, צעק האיש העירום בפלג גופו העליון, הוא רוצה לברך אותנו. הוא הרף את השולחן, מרק ניתז אל מעבר לשפת הצלחות, הוא התכופף מתחת למשטח העץ הכבד. ורנה צווחה ובעטה לכיוונו, היא צעקה: תוריד את הידיים מהרגל שלי. האיש במגפי הגומי החל לצחוק, ורנה לא יכלה שלא לצחוק גם, לחייה הכחושות רעדו,

2 Vater unser, "אבינו שבשמים" היא תפילה שנאמרת בהודמנויות שונות, אבל בדרך כלל לא לפני הארוחה (למעשה זה קיימת תפילה מיוחדת). כאן נישאת תפילת Vater unser בוואריאציה "אישית" של המתפלל. (המתרגמת)

היא משכה את חצאיתה מעבר לכרך והצמידה אותה בחוזקה לרגליה. הגברים תופפו בידיהם על ברכיהם וקראו: סטרפ־טיז, סטרפ־טיז! צחוקה של ורנה נשמע כמו גיר חורק על גבי לוח. האיש במגפי הגומי זינק, אמר: שנפס, שנפס, שנפס! והניח לרגע קט את ידו על כתפה של מרתה, לפני שחלף על פניה ונכנס אל המטבח. בחוץ כיסה ענן את השמש, והאיש מהפארק עמד לפתע בצל. הוא הניח לזרועותיו לצנוח, התיישב והחל להגיש כפות מן המרק אל פיו. ריח סיגליות עמד באוויר, אבל אולי זה היה רק הבושם הזול של ורנה. ורנה התכופפה עכשיו גם היא מעל המרק שלה ואכלה, האיש העירום בפלג גופו העליון הגיח ממקומו מתחת לשולחן, וחוץ ממשק יניקת המרק וקול קשקוש הכפות לא נשמע שום קול. רק במטבח דלתות הארון נפתחו ונסגרו.

מגרמנית רנית דותן